

تحلیل و ارزیابی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و تأثیر آن بر متغیر توسعه گردشگری در شهر بیستون

محمودرضا هاشمی بیستونی^۱ مجید شمس^{۲*}

- ۱- دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد، ملایر، ایران
- ۲- استاد و عضو هیات علمی گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد، ملایر، ایران

چکیده:

نگاهی به سیر تحول رویکردهای اداره و مدیریت شهری نشان می‌دهد که دیگر نمی‌شود همچون گذشته بدون توجه به رویکردهای مشارکتی و توجه به مقیاس محلی به برنامه‌ریزی پرداخت. در این میان حکمروایی خوب شهری به مثابه الگوی مؤثر و کارآمد برای اداره امور شهر مطرح می‌شود. در مقاله حاضر به تحلیل و ارزیابی برخی از مهمترین شاخصهای حکمروایی خوب شهری همچون: «مشارکت، پاسخگویی و قانونمندی» در جامعه آماری تحقیق، و سنجش رابطه علی آنها با متغیر وابسته «توسعه گردشگری» پرداخته شده است. این پژوهش که از نوع «پیمایشی» بوده و با رویکردی توصیفی-تحلیلی تنظیم شده و اطلاعات به‌صورت میدانی و با استفاده از ابزار «پرسشنامه» محقق ساخته به‌دست آمده است. جامعه آماری شامل کلیه شهروندان شهر بیستون بوده که ۳۶۵ نفر با روش تعیین حجم نمونه‌گیری «کوکران» مشخص و در ادامه با استفاده از روش نمونه‌گیری سیستماتیک، پرسشنامه‌ها در بین نمونه آماری و به‌روش کاملاً علمی توزیع گردیده است. در مرحله بعد پس از جمع‌آوری اطلاعات به تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای آماری Excel /Spss و ارزشگذاری متغیرها با بهره‌گیری از طیف لیکرت مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که همه شاخص‌های حکمروایی خوب شهری مورد بررسی در این پژوهش پس از انجام آزمون پیرسون، میزان Sig به‌دست آمده برابر با ۰/۰۰۰ به‌دست آمده و ضریب پیرسون مشارکت ۰/۲۵۴، پاسخگویی ۰/۳۱۰ و قانونمندی ۰/۲۹۰ بوده است این مهم نشان می‌دهد که سطح مؤلفه‌های حکمروایی خوب شهری در بیستون از سطح متوسط پایین‌تر هستند. همچنین بین مشارکت، پاسخگویی و قانونمندی با توسعه گردشگری رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد. بنابراین با کاهش مشارکت، پاسخگویی و قانونمندی امتیاز حکمروایی خوب شهری و توسعه گردشگری کاهش می‌یابد و عکس این عمل نیز صادق است.

واژه‌های کلیدی: مدیریت شهری، حکمروایی خوب شهری، توسعه گردشگری، شهر بیستون.

مقدمه:

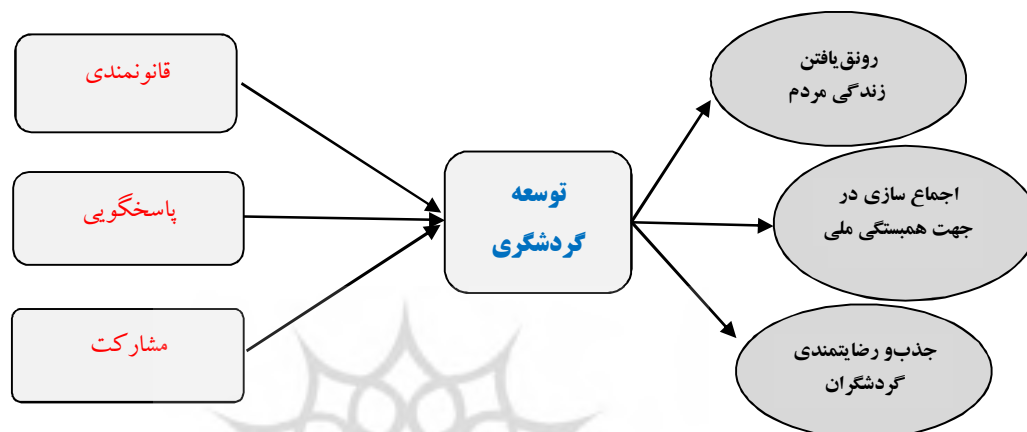
حکمرانی موضوعی است که بر نحوه تعامل دولت‌ها و سایر سازمان‌های اجتماعی با یکدیگر، نحوه ارتباط با شهروندان و نحوه اتخاذ تصمیمات در جهانی پیچیده تمرکز داشته و فرایندی است که از طریق جوامع و سازمان‌ها تصمیمات خود را اتخاذ و بواسطه آن مشخص می‌کنند که چه کسانی در این فرایند درگیر و چگونه وظایف خود را به انجام برسانند. از طرف دیگر نخستین شرط موفقیت هر شهر در توسعه گردشگری، وجود زیرساخت‌های مناسب شهری، یکپارچگی همه سازمان‌های ذیربط و مدیریت عاقلانه و مدبرانه در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی است. همچنین تنسيق و آمایش جاذبه‌های شهر، استفاده پایدار از منابع گردشگری، ایجاد منابع و تسهیلاتی که دسترسی به جاذبه‌ها را تسهیل می‌کند، رضایت خاطر بازدیدکنندگان و کنترل محلی دومین شرط لازم در توسعه گردشگری است. جهت تحقق گردشگری، مدیریت شهری که از سازمان‌دهی عوامل، نیروها و منابع برای اداره امور و پاسخگویی نیازهای ساکنین شهر شکل گرفته، مهمترین ابزار است.

در راستای جامعه هدف که محقق قصد تحلیل و ارزیابی شاخص‌های حکمرانی خوب شهری و تأثیر آن بر یکی از صنایع مهم رو به گسترش جهانی یعنی صنعت گردشگری، را دارد شهر بیستون را که کتیبه آن در مورخ ۱۳ ژوئیه ۲۰۰۶، توسط اعضای کمیته میراث جهانی، پس از ارائه گزارش فنی از سوی ایکوموس به اتفاق آراء به عنوان یک اثر تاریخی دارای ارزشهای منحصر به فرد جهانی، جزء فهرست آثار جهانی قرارداد (روزنامه اطلاعات، ۱۳۸۵) را انتخاب نموده است. بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر این است که آیا بین شاخص‌های حکمروای خوب شهری (قانونمندی، مشارکت و پاسخگویی) با توسعه گردشگری در شهر بیستون رابطه‌ی معناداری وجود دارد؟

بیان مسئله:

وضعیت مدیریت شهری در ایران نشان می‌دهد به دلایلی چون تمرکزگرایی، برون‌زا بودن برنامه‌ها و طرح‌های شهری، اقتصاد رانتی و مبتنی بر نفت و...، مدیریت شهری در سیطره دولت است و مدام از مدیریت یکپارچه و سیستمی فاصله گرفته و در گرداب مدیریت بخشی و سلولی گرفتار آمده و در دیدگاه‌ها و نگرش‌های از بالا به پایین گرفتار گردیده است (توکلی نیا، ۱۳۹۶)، با سرعت گرفتن روند شهرنشینی و افزایش جمعیت شهری به خصوص در کلان‌شهرها، و توجه نکردن به ظرفیت شهرها و وضعیت متغیرهای تأثیرگذار، منجر به بروز مسائل و مشکلات فراگیر شهری مانند فقر، بیکاری، تورم، آلودگی محیط‌زیست، نابودی زیرساخت‌ها و غیره می‌شود و نحوه اداره سیاسی، مدیریت منابع اجتماعی و اقتصادی، تدوین سیاست‌های اجرایی، برنامه‌ریزی شهری در شهر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین طی دهه اخیر، مقوله جدیدی در نظام مدیریت شهرها، تحت عنوان حکمروایی خوب شهری مطرح شده است. محوریت این رویکرد بر مبنای توسعه‌ای مردم‌سالار و برابر خواهانه، برای تأثیرگذاری تمامی نیروهای ذی‌نفع و ذی‌نفوذ در اداره امور شهرها و همچنین پاسخ‌گویی به تمامی نیازهای این گروه است (اکبری، ۱۳۸۶) با توجه به این مسئله که ایران دارای ضعف مدیریتی می‌باشد شهر بیستون هم با توجه به رشد شهرنشینی طی دهه‌های اخیر از این قاعده مستثنی نمی‌باشد. بررسی وضعیت مدیریت شهری شهر بیستون نشان دهنده این امر

است که مدیریت شهری در سیطره دولت است و در دیدگاه‌ها و نگرش‌های از بالا به پایین گرفتار آمده است. در این پژوهش سعی شده است سه اصل حکمروایی خوب مورد تأیید مرکز اسکان بشر سازمان ملل یعنی مشارکت، پاسخگویی، قانونمندی به مثابه مؤلفه‌های حکمروایی خوب شهری به سنجش این مؤلفه‌ها در شهر بیستون پرداخته و سپس رابطه حکمروایی خوب شهری با توسعه گردشگری مورد بررسی قرار گرفته است. و اینکه در شهر بیستون توسعه گردشگری باعث رونق زندگی مردم، و رضایتمندی گردشگران احترام بین دولت و مردم و هم افزایی ملی و جذب شده است؟

نمودار ۱: مدل علی تحقیق، مأخذ: نگارندگان

اهمیت و ضرورت تحقیق:

یکی از عوامل ضرورت بخش تدوین و انجام این پژوهش، عدم عدالت توزیعی بین کل کشور می‌باشد. شهرهای ایران خصوصاً در سال‌های اخیر رشد شتابان و ناموزونی را از برخی جنبه‌ها تجربه کرده‌اند و با توجه به این رشد شتابان شهرنشینی و همچنین عدم وجود سیستم مدیریتی کارآمد چه در گذشته و چه در حال که از کارکرد این ساخت متضرر شدن و محروم ماندن برخی نقاط و شهرها از جنبه توسعه نسبت به دیگر شهرها بوده‌اند، علاوه بر تغییر رویه مدیریتی و استفاده از جدیدترین یافته‌های علم برنامه‌ریزی شهری، وجود سیستم مدیریتی جدید که نگرش پویاتر به شهر و شهروندان داشته باشد را از هر زمان دیگری ضروری‌تر و مهم‌تر می‌نماید. با توجه به اینکه مدیریت شهرهای ایران در سطح پایینی است به نظر می‌رسد که شهرهای با مقصد گردشگری همچون بیستون نیز از این قاعده مستثنی نبوده و نیازمند سیستم جدید و پویاتری است تا بتوانند به توسعه پایدار دست یابند. از سوی دیگر با عنایت به اینکه اقتصاد شهرهای مقصد گردشگری به ویژه شهر جهانی بیستون وابستگی شدیدی به برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح در راستای ارتقای زیرساخت‌های صنعت گردشگری شهری دارند و تمام شهروندان آنها به عنوان عضو فعال در این صنعت مشغول به فعالیت می‌باشند و خیلی از مشاغل شکل گرفته در شهرهای مقصد گردشگری در راستای همین صنعت ایجاد شده است، در این شهرها ضرورت تحقق حکمرانی خوب شهری با توجه به ویژگی مشارکتی بودن آن امری انکارناپذیر است و لذا انجام این تحقیق و تحقیقات همسو را برای دانش‌پژوهان و دست‌اندرکاران امر مدیریت شهری ضرورت تام می‌بخشد که نگارنده نیز تحقیق حاضر را در این راستا تهیه و تنظیم نموده است. با استناد

به داده‌ها و اخبار رسانه و نهایتاً توجه به تحقیقات حوزه توسعه شهری، و از نظرگاه گردشگری و عدالت توزیعی میان استعدادها و امکانات این نقاط مختلف و توجه عادلانه به توسعه سخت‌افزاری و نرم‌افزاری ملزومات رشد و توسعه شهری خاصاً از جنبه گردشگری شهرهای شناخته شده حتی در سطح بین‌المللی (همچون مجموعه پارسه، نقش جهان، همدان، یا آثار شهر کاشان و...) در مقام مقایسه با یکی از جذاب‌ترین و با استعدادترین نقاط جهت رشد گردشگری و توسعه همه جانبه شهر هدف یعنی «بیستون» متأسفانه شاهد هیچگونه توازن در رشد سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مابین نقاط مذکور با شهر بیستون نمی‌باشیم و خلاء کار علمی و نیز انجام تحقیقات آکادمیک و حتی بین ارگانیک و نشر مقالات ژورنالیستی ضرورت و از اهمیت بسیار شایان توجهی جهت توسعه همه جانبه «شهر بیستون» را در پی خواهد داشت.

اهداف تحقیق:

هدف اصلی: ارزیابی و سنجش شاخص‌های حکمرانی خوب شهری (قانونمندی، پاسخگویی و مشارکت) و تأثیر آن بر متغیر توسعه گردشگری

اهداف فرعی: مطالعه، تحلیل و تبیین علّی شاخص‌های حکمرانی خوب شهری و ارتباط معنادار با متغیرهای جذب و رضایتمندی گردشگران، رونق گرفتن زندگی مردم محلی و احترام بین دولت و مردم و هم‌افزایی ملی.

پیشینه تحقیق:

۱-۴-۱- تحقیقات داخلی:

۱-۴-۲- غلامی، شعیبانی، علیزاده و حسین‌زاده (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «اولویت‌بندی مؤلفه‌های حکمروایی شایسته شهری از دیدگاه فعالان بخش مدیریت شهری (مورد مطالعه؛ شهر بوکان)» به این موضوع از زاویه‌ای مجزا پرداخته که هدف بررسی، ارزیابی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های حکمروایی شایسته شهری، از دیدگاه فعالان بخش مدیریت شهری آذربایجان غربی می‌باشد. نتایج به‌دست آمده از تحلیل، - ارزیابی و اولویت‌بندی داده‌ها نشان می‌دهد که: ((شاخص پاسخگویی در رتبه ۱، مشارکت در رتبه ۲، اثر بخشی کارایی در رتبه ۳، مسئولیت‌پذیری رتبه ۴، قانونمداری در رتبه ۵ و شفافیت در رتبه ۶)) قرار می‌گیرند.

۱-۴-۳- نادری چگنی (۱۳۹۵) پایان‌نامه ارشد خود را به موضوع «تحلیل و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در شهر خرم‌آباد» اختصاص داده بود. پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان تحقق‌پذیری حکمرانی خوب شهری در شهر خرم‌آباد صورت گرفته است. در این پژوهش برای بررسی حکمرانی خوب شهری در شهر خرم‌آباد از هشت شاخص، مشارکت، مسئولیت‌پذیری، شفافیت، پاسخگویی، حاکمیت قانون، عدالت، اجماع‌پذیری، کارایی و اثربخشی استفاده شده است. که با استفاده از آزمون آماری T-test به تحلیل شاخص‌ها پرداخته شده است.

-رضایی (۱۳۹۴) در یک کار علمی و تحقق مستقل به موضوع اولویت‌بندی و ارزیابی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهرهای مقصد گردشگری مرتبط بوده است و با روش پیمایشی و با تکنیک

پرسشگری از متخصصین شهری شهرهای ساحلی منتخب استان مازندران انجام گرفته و مشخص شد اقدامات لازم به درستی صورت نگرفته‌است و در نتیجه فاصله زیادی تا محقق شدن شاخصهای حکمرانی - خوب شهری در این شهرها وجود دارد.

تحقیقات خارجی:

- تحقیقی توسط می‌تن^۱ (۲۰۱۷) پیرامون عوامل تعیین‌کننده مدیریت کلان‌شهری با تأکید بر توسعه گردشگری درباره شهر نیویورک، را با عنوان "نیویورک: مدیریت شهرستان توریستی" (۲۰۱۷) تهیه و تنظیم نموده و به نتایجی در این راستا دست یافته بدین صورت که در این مقاله تعارضات اجتناب‌ناپذیر به‌عنوان یک مکان اجتماعی گردشگر پذیر از سویی و مکان زندگی و کار مردم از سوی دیگر و تأثیرات آن بر مدیریت شهری بررسی و سپس رهنمودهایی برای تدوین خط‌مشی‌های مناسب در برنامه توسعه گردشگری با نگاه به حقوق شهروندان ارائه شده است.

- در مقاله‌ای با عنوان "مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه"، توسط رونالد مک‌گیل^۲ (۲۰۱۶)، ضمن تبیین، تعریف‌های مختلف از فرآیند مدیریت شهری، و تبیین شاخص‌های اساسی حکمرانی خوب شهری بر ملاحظات توسعه شهرها در ابعاد راهبردی و عملیاتی تأکید نموده است. در این پژوهش، ابتدا محقق مدیریت شهری را با هدف دوگانه‌ای معرفی کرده که هدف اول، برنامه‌ریزی، ایجاد زیرساخت‌ها و ارائه و ارتقای خدمات شهری و هدف دوم تعریف و تجزیه و تحلیل مدیریت شهر است که آیا وی می‌تواند به لحاظ سازمانی و مالی به ایفای نقش و وظیفه خود بپردازد و در پایان به تحلیل عاملی و با رگرسیون چندمتغیره رتبه هر کدام از عامل‌های مستقل مدل علی تحقیق فوق را استخراج نموده است.

- روتمنز و آسلت^۳ (۲۰۱۵)، در مقاله‌ای با عنوان "سیاست‌ها و نوآوری‌ها در کشورهای در حال توسعه"، ضمن تعیین علمی درجه اثر بخشی به شاخص‌های حکمروایی خوب در مدیریت شهر به بررسی اهمیت پیچیدگی مدیریت شهری و سازمان ارائه‌کننده خدمات نیز توجه و تأکید نموده. به عقیده این محققین، مدیریت گروه‌های پیچیده نظیر شهرها نیازمند استفاده از ابزارهای برنامه‌ریزی پیشرفته و نوآورانه‌ای است که بتواند شرایط موجود شهرها را به درستی بررسی و توسعه‌های مورد نیاز آینده را پیش‌بینی کند. علاوه بر آن، مدیریت شهری، نیازمند یک فرآیند مشارکتی ساختار یافته و مورد حمایت اجتماعی است که سودمندان در ترسیم چشم‌انداز دراز مدت شهر به‌گونه‌ای فعال و مطلوب نقش‌آفرین باشند.

- در مقاله‌ای دیگری با عنوان "تجزیه و تحلیل تجربی از مدیریت شهری و خدمات عمومی در شهرهای گردشگرپذیر چینی" توسط ینگ و همکاران^۴ (۲۰۱۴)، به بررسی نمونه‌وار مدیریت شهری در برخی شهرهای توریستی کشور چین پرداخته‌اند که در مدل علی آنها سه متغیر مستقل که از طرفی در

^۱ . Meethen

^۲ . Ronald McGill

^۳ . Rotmans and Asslt

^۴ . Ying and et al

شمول شاخص‌های حکمروایی خوب شهری نیز می‌گنجیده‌اند، به توصیف و تحلیل داده‌ها و اثبات روابط بین عامل‌های «پاسخگویی، قانونمندی، مشارکت اجتماعی» و اثر بخشی آن بر مدیریت بهینه شهری پرداخته و در کل از زاویه‌ای دیگر موضوع را واکاوی نموده‌اند.

-کیوشنگ (۲۰۱۳) در مقاله تحت عنوان "حاکمیت شهری خوب در جنوب شرق آسیا" که در سال ۱۱۰۹ انتشار یافته بیان نموده که آسیای جنوب شرقی در حال تجربه رشد سریع اقتصادی و شهرنشینی است. امروزه بیش از ۱۱ درصد آن در مناطق شهری زندگی می‌کنند. با سیاستهای عدم تمرکز مسئولیت از سطح ملی به دولت محلی منتقل شده و انتظار می‌رود که چنین سیاستهایی بر افزایش عملکرد کارآمد در مناطق شهری و حمایت از رشد اقتصادی بیشتر موثر باشد. در این مقاله استدلال می‌کند که اتکا به بازار توسعه و ارائه نیازها و خدمات عمومی شهری نیاز به دولتهای قوی محلی و پیوستن به اصول حکمرانی خوب شهری دارد، تا اطمینان حاصل شود که نه تنها سازنده بلکه موجب توسعه پایدار و فراگیر شهری است.

مبانی نظری (تعاریف، نظریات و پیشینه پژوهشی):

الف) حکمرانی

واژگان حکمرانی و نیز حکومت، دارای مفاهیم محض و تخصصی بوده که بعضاً فارغ از مفهوم، معمولاً جایگزین یکدیگر به کار می‌روند. اما قدمت حکمرانی به تاریخ تمدن بشری برمی‌گردد. واژه حکمرانی از لغت یونانی "کایبرنان" و "کایبرنتس" گرفته شده و معنی آن هدایت کردن و راهنمایی کردن و... است. در حالی که مفهوم حکومت، دلالت بر واحد سیاسی برای انجام وظیفه سیاستگذاری داشته و برجسته‌تر از اجرای سیاست است. پس می‌توان گفت: حکمرانی اشاره به پاسخگو بودن در حوزه‌های «سیاست‌گذاری و اجرا» را دارد. بنابراین بصورت اجمال و مختصر پیرامون این مفهوم علمی در دایره علم مدیریت شهری جدید می‌توان گفت:

حکمرانی اعمال اقتدار در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و اجرایی در مدیریت امورکشوری در همه سطوح است.^۱

حکمرانی به روابط بین دولت و جامعه مدنی، حکمرانان و حکمرانی شوندگان مربوط است (مک‌کارن^۲، ۱۹۹۵).

حکمرانی اعمال اقتدار اداری، اقتصادی، سیاسی در راستای مدیریت امور کشور در تمام سطوح بوده و ساز و کارها، فرایندها و مؤسساتی را در بر می‌گیرد که از طریق آنها شهروندان و گروه‌های جامعه منافع خود را به هم پیوندزده، حقوق خود را پیگیری، تعهدات خود را ادا و اختلافات خود را حل و فصل می‌نمایند (برنامه توسعه سازمان ملل^۳، ۲۰۰۲).

^۱ Public private interface in urban environmental in management 2009.

^۲ McCarney

^۳ UNDP: United Nations Development Programme

ب) حکمرانی شهری

حکمرانی شهری^۱ طبق تعریف زیست بوم سازمان ملل عبارت است از مجموعه روش‌های برنامه‌ریزی و مدیریت عمومی شهر از سوی افراد، نهادهای عمومی و نهادهای خصوصی و نیز فرایند مستمری است که از آن طریق، منافع متضاد یا متعارض با یکدیگر همراه شده و زمینه کاری و کنش متقابل فراهم می‌آید. طبق این تعریف حکمرانی شهری، هم نهادهای رسمی و هم اقدامات غیر رسمی و سرمایه اجتماعی شهروندان را دربر می‌گیرد (یوان هبیتات، ۲۰۰۶).

بعلاوه نباید از نظر دور داشت تحقق سبک و شیوه مدیریت امور محلی و شهری که از آن به عنوان حکمرانی یاد می‌شود منوط به شکل‌گیری یک مجموعه روابط رسمی و ساختارهایی از قبیل قانون مداری، چارچوب‌های حقوقی مدون و مشخص، تعریف و تعیین حدود رژیم‌های سیاسی، تعیین سطوح تمرکز زدایی و فراهم کردن زمینه مشارکت‌های همگانی در امور تصمیم‌گیری راجع به خط مشی‌هاست (اکبری، ۱۳۸۳). حکمرانی شهری برخلاف مدیریت شهری، فرایندی مدیریتی است که به اتخاذ و حفظ زیربناها و خدمات شهری می‌پردازد. حکمرانی شهری کاملاً سیاسی در نظر گرفته می‌شود (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰) و از آنجا که حکمرانی یا حاکمیت شهری، وظیفه به اجرا در آوردن تصمیمات و سیاست‌های عمومی در جهت منافع عامه را دارد (پاداش و همکاران، ۱۳۸۶) به عنوان فرایند مشارکتی توسعه، تعریف می‌شود و به موجب آن همه ذینفعان شامل حکومت، بخش خصوصی و جامعه مدنی تمهیداتی را برای حل مشکلات شهری فراهم می‌آورند که نتیجه آن رفع ناپایداری توسعه شهری، رفع ناپایداری‌ها از بدنه نهادهای مدیریتی، برنامه‌ریزی شهری، کارآمدسازی و مسئولیت‌پذیری بیشتر در اداره امور شهری و تفویض قدرت، وظایف و صلاحیت‌ها به حکومت‌ها و سایر ذینفعان محلی خواهد بود (لاله پور، ۱۳۸۶).

ج) حکمرانی خوب^۲

با توجه به مفهوم حکمرانی، زمانی که صفت خوب را به این واژه اضافه می‌کنیم مبحثی با بار معنایی آغاز می‌شود. حکمرانی مطلوب در مقابل حکمرانی نامطلوب قرار می‌گیرد. اضافه کردن صفت ارزشی به واژه حکمرانی می‌تواند مناقشه برانگیز باشد. چنانچه افراد گوناگون، سازمانها، دولت‌ها، ایدئولوژی‌ها و مدیریت شهر، هر یک حکمرانی خوب را مطابق منافع و تجربیات شخصی خود تعریف می‌کنند. با در نظر گرفتن این نکته که دولت‌ها همواره در طول تاریخ نقشی انکار ناپذیر در شکوفایی و سعادت و یا در نابودی و انحطاط ملتها داشته‌اند، در خلال اجرای طرح‌هایی مانند برنامه اسکان بشر و برنامه‌هایی برای ریشه کنی فقر و از بین بردن اشکال تبعیض علیه زنان و کودکان و دست‌یابی به توسعه پایدار و ضرورت تضمین اجرایی این برنامه‌ها، توجه صاحب نظران به نقش دولت‌ها در حل مسائل انسانی معطوف شده است. بر این اساس معیارهای حکمرانی خوب از سوی محققین و سازمانهای مختلف مورد بررسی قرار گرفته و تحت عنوان معیارها و شاخصه‌های حکمرانی خوب مطرح شده است (یوان هبیتات^۳، ۲۰۰۰).

¹ Urban Governance

² Good Governance

³ UN-HABITAT

د) حکمرانی خوب شهری

بنابر منشور هیئتات سازمان ملل متحد حکمرانی خوب شهری اصول به هم وابسته، برابری، کارآمدی، شفافیت و پاسخگویی، امنیت، فعالیت‌های مدنی و شهروندی را توصیف می‌کند (یوان هیئتات، ۲۰۰۹) و زمانی که برنامه اسکان در جریان کار بود خود با چالش نحوه اجرا و دستگاه‌ها و نهادهای ذیربط در سطح شهرها روبرو شد ۲ شیوه برای مواجهه با این چالش مطرح کرد که عبارتند از:

۱- اقدام برای دستیابی به ایجاد سرپناه برای همه ۲- حرکت به سمت مدیریت مطلوب شهری در جهت نیل به توسعه پایدار شهری که در واقع عملیاتی کردن هدف اول را تضمین می‌کند (تیلور^۱، ۲۰۰۰). بر این اساس حکمرانی خوب یکی از چهار مشخصه شهر پایدار عنوان می‌شود. سه ویژگی دیگر شهر پایدار عبارتند از:

۱- **قابلیت زیست مطلوب:** یعنی تضمین کیفیت زندگی شایسته و بهره‌مندی از فرصت‌های برابر از جمله برای اقشار فقیرتر و طبقه ضعیف‌تر جامعه.

۲- **رقابت‌پذیری:** که در جست‌وجوی دستیابی به عدالت شهری، ایجاد شبکه‌های امنیت اجتماعی برای تقویت حس رقابت و تولید در موسسات بازرگانی در تمام اشکال است.

۳- **قابلیت انباشت:** که بر نظام اقتصادی سالم در بهره‌گیری صحیح از منابع درآمدی و هزینه‌های آنها تأکید می‌نماید. در این شکل از مدیریت، مدیریت شهری در پی ایجاد تعادل میان منافع اقتصادی و اجتماعی، مسئولیت مهمی دارد (راماگریشنا^۲، ۲۰۰۸).

درک و استنباط سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی از حکمرانی خوب شهری مطابق با تجربه عملکردی برنامه اسکان در دو دهه اخیر است. این تجربه بر این نکته تأکید دارد که در اداره امور شهرها نه سرمایه، نه تکنولوژی و نه حتی تخصص کافی نیستند. بلکه مدیریت مطلوب وجه ممیزه یک شهر برون‌گرا یا شهری با مدیریت مطلوب در تقابل یک شهر با مدیریت نامطلوب یا شهر منزوی است. بر این اساس موضوع اصلی حرکت در جهت حکمرانی خوب شهری رسیدن به شهر برون‌گرا خواهد بود. در شهر برون‌گرا هر فرد بدون توجه به ثروت، جنسیت، مذهب، نژاد و سن، شایسته مشارکت سازنده و مثبت در فرصت‌های موجود در شهر است. در سال‌های اخیر شاهد نمونه‌هایی از تجربیات عملی برای رسیدن به مدیریت مطلوب شهری در شهرهایی مانند دارالسلام، دبی، منچستر، شنیان و چاتانوگا بوده ایم (تیلور، ۲۰۰۰).

بنابراین می‌توان گفت حکمروایی خوب شهری به نحوی ناگسستنی با رفاه شهروندان پیوند دارد و هدف آن فراهم نمودن بستر دسترسی زنان و مردان و به طور کلی همه اقشار جامعه منافع و حقوق شهروندی است. حکمرانی خوب شهری بر پایه حقوق شهروندی، تأکید می‌کند که هیچ مرد، زن یا کودکی را نمی‌توان از دسترسی به ضرورت‌های زندگی شهری، شامل پناهگاه مناسب، امنیت مسکن، آب سالم، بهداشت محیط پاکیزه، سلامتی، آموزش و تغذیه، اشتغال و امنیت عمومی و تحرک باز داشت و زمینه شکوفایی افراد جامعه و بهره‌گیری از منابع را برای نیل به رفاه، پیشرفت، نظم، امنیت و سلامت فردی و اجتماعی فراهم می‌کند (زندیه، ۱۳۹۵).

¹ Taylor

شاخص‌های حکمرانی خوب شهری:

- **پاسخگویی:** این معیار بر مسئول بودن و حساب پس دادن مسئولان و تصمیم‌گیران در قبال شهروندان استوار است (رفیعیان، ۱۳۹۰) و ازگان مرتبط با مفهوم پاسخگویی تقریباً با مسئولیت‌پذیری معادل است و به معنای حساسدهی است (Gelfand, 2004:17).

- **مشارکت:** منظور از مشارکت، قدرت تأثیرگذاران بر تصمیم‌گیری‌ها و سهیم‌شدن شهروندان در قدرت است (رفیعیان، ۱۳۹۰). پس مشارکت فرایندی است که در آن شهروندان مسئولان در تصمیم‌گیری‌های شهری سهیم می‌شوند (برک‌پور، ۱۳۸۶: ۵۰۱).

- **اجماع‌سازی:** منظور از اجماع‌سازی، تعدیل و ایجاد توافق میان منافع مختلف است (رفیعیان، ۱۳۹۰). شهر عرصه گروه‌ها و منافع مختلف و گاه در حال ستیز با یکدیگر است. منظور از جهت‌گیری توافقی، تعدیل و ایجاد توافق میان منابع مختلف است.

- **حاکمیت قانون:** مراعات چارچوب‌های قانونی و دور بودن دست افراد غیرمسئول از تصمیم‌گیری‌ها است. برقراری شرایط لازم برای تعامل بین عناصر مدیریت شهری (شهروندان، نهادهای اداره‌کننده شهر، شوراهای و نیز بخش خصوصی) لازم است.

- **عدالت و انصاف:** منظور از عدالت، ایجاد فرصت‌های مناسب برای همه شهروندان در زمینه ارتقای وضعیت رفاهی خود، تلاش در جهت تخصیص عادلانه منابع و مشارکت اقشار محروم در اعلام نظر و تصمیم‌گیری است.

- **شفافیت:** نقطه مقابل پنهان‌کاری در تصمیم‌گیری است. این معیار بر گردش آزاد اطلاعات و سهولت دسترسی به آن، روشن بودن اقدامات و آگاهی مستمر شهروندان از روندهای موجود استوار است (برک‌پور، ۱۳۸۶: ۵۰۲).

- **اثربخشی و کارایی:** این معیار بر استفاده مناسب از منابع موجود برای تأمین نیازهای شهروندان، ارائه خدمات شهری و رضایت مردم استوار است (رفیعیان، ۱۳۹۰).

تقسیم‌بندی «ریچارد تاردانیکو» از مناسب‌ترین شیوه‌های شناخت مقوله شهر و تصمیمات متخذه در راستای مدیریت شهری و خاصاً مدیریت واحد بر آن می‌باشد. وی چهار گرایش در این باره ارائه می‌کند:

• نظریه شهری ساختارگرا

• نظریه پراکسیس شهری

• نظریه وابستگی و شهرنشینی

• نظریه نظام جهانی شهرنشینی

به نظر او بحث مهم تحلیل شهر در قالب نظام کنش جهانی و منطقه‌ای قابل تحلیل است نه فقط در قالب مفهوم محدود خود شهر. در دیدگاه ساختارگرایی شهر نیز جزئی از یک نظام فراتر رفتاری و تعاملی است که پیوسته در حال اثرگذاری و تأثیرپذیری است هرچقدر شهری در سیستم جهانی در رده‌های پایینی قرار گرفته باشد متأثر است و بالعکس. شهرهای کشورهای متروپل به ویژه شهرهایی که محل تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌هاست اثر گذارند (افروغ، ۱۳۷۷).

الف) دیدگاه مشارکتی و مردم سالاری در مدیریت شهری

شالوده مدیریت شهری عبارت است از برعهده گرفتن نقشی فعال در توسعه، مدیریت و هماهنگ سازی منابع برای دستیابی به اهداف توسعه شهری. هدف کلان مدیریت شهری ایجاد محیطی قابل زندگی برای همه همراه با عدالت اجتماعی، کارآیی اقتصادی و پایداری زیست محیطی است. در جدول زیر به طور خلاصه برخی از مهمترین این نظریات جمع آوری شده است. در بیشتر متون مرتبط، بیش از معرفی ابعاد مدیریت یکپارچه، بر بکارگیری رویکردی فراگیر در برنامه ریزی و اداره امور شهر تأکید شده است. به اعتقاد برخی نویسندگان، امروزه مدیریت شهری بیش از آنکه نهادی دولتی- خدماتی باشد، نهادی سیاسی است که لازم است با اتخاذ یک رویکرد کل نگر و فراگیر، کلیه ترتیبات و مناسبات حاکمیتی را تضمین کند. از بعدی دیگر، مدیریت شهری باید پاسخی مفهومی و اجرایی با رویکردی فراگیر به چالشهای شهری ارائه نماید. به گفته شابیر جیما مهمترین چالش مدیریت شهری، پاسخگویی اثربخش به مشکلات و مباحث شهری منفرد و جداگانه و تقویت ظرفیت سازمانهای غیردولتی و سایر بازیگران به منظور توانمند کردن آنها در انجام وظایفشان در فرایند مدیریت شهر است (McGill, 1998).

جدول شماره ۱: تعریف و مفهوم مدیریت شهری با تأکید بر یکپارچگی

نویسنده	سال	تعریف و مفهوم مدیریت شهری با تأکید بر یکپارچگی
چارچیل	۱۹۸۵	با تأکید بر ایده پیچیدگی فزاینده، معتقد است که مدیریت شهری تنها به کنترل سیستم شهر اشاره ندارد بلکه به روابط رفتاری و فرایندی فعالان بشمار و تعاملات ساکنین با یکدیگر و با حکومت و با اداره کنندگان شهر نیز مربوط است.
بیکر	۱۹۸۹	به دلیل پاسخ سادهایی که ساختارهای بخشی به طبیعت شدیداً پیچیده شهرهای به سرعت در حال رشد می دهند، لازم است مدیریت شهری دید وسیعتری نسبت به مسائل داشته باشد.
اشترن	۱۹۹۳	هرگونه مداخله در سیستم مدیریت شهری باید با رویکرد فراگیر و یکپارچه اتفاق بیافتد. رویکرد مطالعه شهر و سیاستگذاری شهری باید منعکس کننده تفاوت و تنوع موجود در شهرها باشد.
مکگیل	۱۹۹۸	برای تعریف مدیریت شهری باید بدانیم نیروی محرکه شهر چیست، راهی پیدا کنیم که ضمانت کند پیچیدگی سازمانی موجود مدیریت شهری با پیچیدگی مسائل شهری منطبق است و اطمینان حاصل کنیم که میان استراتژی اعلام شده رسمی و لازم الاجرا و توانایی عملیاتی موجود مدیریت شهری تطابقی وجود دارد.
شابیر جیما	۱۹۹۸	مهمترین وظیفه مدیریت شهری، پاسخگویی اثربخش به مشکلات و مباحث منفرد شهر و تقویت ظرفیت سازمانهای دولتی و سایر بازیگران به منظور توانمند کردن آنها در انجام وظایفشان است.
چاکر ابارتی	۲۰۰۱	با اتخاذ یک رویکرد مدیریت یکپارچه با اصولی منعطف و در نظر گرفتن عدم اطمینان و پویاییهای محیط شهری، میتوان به عدالت در حل و رفع منافع پیچیده و ذینفعان متعدد دست یافت.
دیک	۲۰۰۶	مدیریت شهری تلاش برای هماهنگ کردن و یکپارچه کردن اقدامات دولتی و خصوصی برای چیره شدن بر مسائل ساکنان شهرها و ایجاد شهرهای رقابتی تر، عادلانه تر و پایدارتر است.

منبع: برکپور و اسدی، ۱۳۸۸؛ شابیر جیما ۱۳۷۹، ۱۹۹۴ & McGill، ۱۹۹۸ & McGill، ۲۰۰۱ & McGill، ۱۹۹۸

ب) مدیریت شهری و توسعه گردشگری^۱

توسعه گردشگری به عنوان مجموعه فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد. نقش گردشگری به عنوان منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیشتر، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی که موجب رشد و توسعه سایر صنایع می‌شود، در معادلات متعدد مورد تأکید قرار گرفته است (کاظمی، ۱۳۸۷).

رشد شتابان گردشگری طی دهه‌های گذشته و آینده نگرهای مبتنی بر آن، همراه با تأکیدی که کارشناسان کشورهای رو به رشد بر تقویت و پشتیبانی این فعالیت در جهت اهداف توسعه پایدار در این مملکت روا می‌دارند، مفهوم تازه‌ای را در مدیریت توریسم مطرح کرده است که ما از آن به عنوان توسعه پایدار توریسم^۲ یاد می‌کنیم. این استراتژی نه تنها کشورهای در حال توسعه، بلکه جهان صنعتی را نیز شامل می‌شود (کهن، ۱۳۷۷).

منطقه مورد مطالعه:

بیستون شهری کوچک و چندپاره و با مساحت ۲۴۷/۱ کیلومتر مربع در حدود ۳۰ کیلومتری شمال شرقی شهر کرمانشاه واقع شده و در گذشته به عنوان مرکز ولایت (کرمانشاهان) در عهد هخامنشی بوده و از آن به عنوان ((دروازه زاگرس)) یاد می‌کنند (لویشای: ۴۵). بخش بیستون از شمال به بخش تاریخی دینور، از مشرق به بخش مرکزی شهرستان صحنه و از جنوب و مغرب به بخش مرکزی شهرستان هرسین محدود است. بیستون از بخشهای تابع شهرستان هرسین در استان کرمانشاه است. (ایران، وزارت کشور: ۱۳۷۵)، (نقشه ۱). شهر بیستون، با ارتفاع ۱۳۲۰ متر از سطح دریا، میان کوه بیستون و رود گاماسیاب، بر سر راه اصلی مرکز به غرب کشور قرار گرفته است بر اساس آمار سال ۱۳۹۵ جمعیت حوزه شهری بیستون ۷۱۳۰ نفر می‌باشد. این شهر متشکل از چهار نقطه شهری بیستون مرکزی، شهرک الزهراء، شهرک بیستون و شهرک بلوردی می‌باشد (طرح جامع ویژه فرهنگی-تاریخی شهر بیستون، ۱۳۹۴).

¹ Tourism Development

² Sustainable Development of Tourism

نقشه ۱: موقعیت شهر بیستون در تقسیمات سیاسی استان کرمانشاه

مأخذ: سالنامه استان کرمانشاه، ۱۳۹۵

روش‌شناسی تحقیق (نوع تحقیق، جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و روش جمع‌آوری داده‌ها):

نوع تحقیق: در تحقیق حاضر گردآوری داده‌ها به صورت اسنادی- میدانی بوده و از نرم‌افزارهای تخصصی برای تجزیه و تحلیل استفاده گردیده است. و از روش تحلیلی توصیفی بهره گرفته شده است. متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش عبارتند از: مشارکت، اعتماد، عدالت خواهی، پاسخ‌دهی، گردشگری، جمعیت و درآمد می‌باشد. که در آن به رابطه بین گردشگری و میزان درآمد مردم و همچنین به رابطه حکمروایی خوب و مشارکت مردم شهر پرداخته شده است.

جامعه و نمونه آماری: در پژوهش مورد نظر جامعه آماری مردم شهر بیستون بوده و با تهیه پرسشنامه و توزیع در بین جامعه تحقیق، مطالعات میدانی اصلی و جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، انجام آزمون‌های آماری مختلف و در نهایت تجزیه و تحلیل به دست آمده است. همچنین حجم نمونه را با استفاده از فرمول کوکران ۳۶۵ نفر تعیین نموده که با روش نمونه‌گیری سیستماتیک به توزیع پرسشنامه‌ها جهت جمع‌آوری داده‌ها پرداخته شده است.

روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها: با بهره‌گیری از تجارب اساتید متخصص و اساتید راهنما و مشاور و همچنین از روش‌های مشاهده، پرسشنامه، فیش‌برداری، نمودار، جدول، بانک‌های اطلاعاتی و شبکه‌های کامپیوتری و با استفاده از پرسشنامه‌ی محقق ساخته و برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی جهت سنجش روابط بین متغیرها و تأیید فرضیات و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS و EXCEL بهره گرفته شده است.

یافته‌های تحقیق:

الف) تحلیل تک متغیره

متغیر مشارکت: در این پژوهش از ۶ گویه برای سنجش متغیر «مشارکت» استفاده شده که پاسخ‌های نمونه آماری به صورت درصد‌های فراوانی، میانگین، انحراف معیار، واریانس در جدول شماره ۲ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول شماره ۲: آمار توصیفی مرتبط با متغیر مشارکت

	متغیر مستقل					مشارکت
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
میانگین: ۳,۷۲ انحراف معیار: ۹۴,۰ واریانس: ۰,۸۹	۳	۳۰	۱۱۷	۱۲۸	۸۷	فراوانی
	۰,۸	۸,۲	۳۲,۱	۳۵,۱	۲۳,۸	درصد

مأخذ: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود بالاترین فراوانی مربوط به گزینه‌ی (مشارکت در سطح کم) به تعداد ۱۲۸ نفر که (۳۵,۱٪) را کل جامعه پاسخگویان را شامل می‌شود و کمترین فراوانی مربوط به گزینه ۳ (مشارکت خیلی زیاد) که (۰,۸٪) می‌باشد و میانگین، انحراف معیار و واریانس متغیر مستقل مشارکت به ترتیب (۳,۷۲)، (۰,۹۴) و (۰,۸۹) بوده است.

متغیر پاسخگویی: در این پژوهش از ۶ گویه برای سنجش متغیر پاسخگویی استفاده شده که پاسخ‌ها به صورت درصد فراوانی و میانگین در جدول شماره ۳ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول شماره ۳: آمار توصیفی مرتبط با متغیر پاسخگویی

	متغیر مستقل					پاسخگویی
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
میانگین: ۳/۷۷ انحراف معیار: ۰/۸۱ واریانس: ۰,۶۶	۱	۱۷	۱۱۴	۱۶۳	۷۰	فراوانی
	۰,۳	۴,۷	۳۱,۲	۴۴,۷	۱۹,۲	درصد

مأخذ: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود بالاترین فراوانی مربوط به گزینه‌ی کم به تعداد ۱۶۳ نفر که (۴۴,۷٪) را شامل شده و کمترین فراوانی مربوط به گزینه خیلی زیاد (۱) که (۰,۳٪) می‌باشد و میانگین، انحراف معیار و واریانس متغیر مستقل پاسخگویی به ترتیب (۳,۷۷)، (۰,۸۱) و (۰,۶۶) می‌باشد.

متغیر قانونمندی: در این پژوهش از ۶ گویه برای سنجش متغیر قانونمندی استفاده شده که پاسخ‌های پاسخگویان به صورت درصد فراوانی و میانگین در جدول شماره ۴ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول شماره ۴: آمار توصیفی مرتبط با متغیر قانونمندی

	متغیر مستقل					قانونمندی
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
میانگین: ۳.۵۷	۰	۲۱	۱۵۶	۱۴۵	۴۳	فراوانی
انحراف معیار: ۰.۷۷	۰	۵.۸	۴۲.۷	۳۹.۷	۱۱.۸	درصد
واریانس: ۰.۵۹						

مأخذ: یافته‌های تحقیق

همان طور که در جدول نمایان است بالاترین فراوانی مربوط به گزینه‌ی متوسط به تعداد ۱۵۶ نفر که (۴۲,۷٪) را شامل می‌شود و کمترین فراوانی مربوط به گزینه‌ی زیاد (۲۱) که (۵,۸٪) می‌باشد و به گزینه‌ی خیلی زیاد هیچ کدام از پاسخگویان به آن جواب نداده‌اند. و میانگین، انحراف معیار و واریانس متغیر مستقل فوق به ترتیب (۳,۵۷)، (۰,۷۷) و (۰,۵۹) می‌باشد.

ب) تحلیل دومتغیره (رد و اثبات فرضیات)

۱- بین مشارکت به‌عنوان یکی از شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و متغیر وابسته توسعه گردشگری همبستگی معنادار وجود دارد.

جدول شماره ۵: ضریب همبستگی پیرسون فرضیه سوم پژوهش

	مشارکت	توسعه گردشگری
مشارکت	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N 365	0/254** 0/000 365
توسعه گردشگری	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N 365	1 0/000 365

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج یافت‌ها مطابق خروجی جدول SPSS حاکی از وجود همبستگی مستقیم و مثبت میان عامل مهم مشارکت و تأثیر علی آن بر توسعه گردشگری است خروجی یافته‌های جدول فوق نمایانگر سطح معناداری کمتر از حد استاندارد «Sig»: $0,000 < 0,05$ « بوده که اندازه این رابطه $0,254$ که در حد ضعیفی می‌باشد چرا که مطابق با بیشینه و کمینه مقدار ضریب همبستگی پیرسون (R^2) که بین $+1$ و -1 است. نهایتاً در راستای مبحث پیش بینی و تبیین علمی و قابلیت تحقق اثربخشی مثبت مشارکت اجتماعی بر

توسعه گردشگری و با استناد به یافته‌های تحقیق حاضر، مشارکت خودجوش مردم در مدیریت شهری دارای حداقل کارکرد مثبت بر ابعاد گوناگون توسعه از جمله در حوزه گردشگری در جامعه هدف (شهر بیستون) که از قابلیت و ظرفیت و مشوق‌های مناسبی جهت توسعه و رشد مورد نظر مسئولین و برنامه‌ریزان برخوردار خواهد بود. با توجه به اینکه توسعه گردشگری باعث رونق و بهتر شدن زندگی مردم جذب و رضایتمندی گردشگران خواهد شد و همچنین توسعه گردشگری موجب احترام بین دولت و مردم و هم افزایی ملی می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت اهداف فرعی تحقیق حاضر نیز تحقق یافته یعنی بین شاخص‌های حکمروایی خوب شهری (پاسخگویی، قانونمندی و مشارکت) و رونق و بهتر شدن زندگی مردم، جذب و رضایتمندی گردشگران و احترام بین دولت و مردم و هم افزایی ملی رابطه معناداری وجود دارد یعنی با افزایش پاسخگویی، قانونمندی و مشارکت رونق زندگی مردم محلی، جذب و رضایتمندی گردشگران و احترام بین دولت و مردم و هم افزایی ملی نیز افزایش خواهد یافت.

۲- بین پاسخگویی به‌عنوان یکی از شاخص‌های «حکمروایی خوب شهری» و متغیر توسعه گردشگری- همبستگی معنادار و مثبت وجود دارد.

جدول شماره ۶: سطح مؤلفه‌ی پاسخگویی با توجه به ضریب همبستگی پیرسون

	پاسخگویی	توسعه گردشگری
پاسخگویی	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N 1 365	0/310** 0/000 365
توسعه گردشگری	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N 0/310 0/000 365	1 365

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در راستای نتایج یافته‌های آمار استنباطی پیرامون بررسی روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق دلالت بر همبستگی معنادار و مستقیم میان عوامل (پاسخگویی و توسعه گردشگری) را داشته است، مطابق جدول شماره ۶ و استناد به نتایج و خروجی نرم افزار آماری SPSS که در این رابطه هم برابر سطح معناداری با ۰/۰۰۰ می‌باشد نتایج علاوه بر وجود رابطه بین متغیرها، اندازه این رابطه را با توجه به آزمون ناپارامتریک ضریب همبستگی پیرسون برابر با ۰/۳۱۰ می‌باشد، که در حد متوسطی بر همبستگی مستقیم و خطی میان عوامل یا متغیرها دلالت دارد. بنابراین در شهر بیستون توسعه گردشگری تحت تأثیر وجود شاخص‌های حکمروایی خوب شهری یعنی پاسخگویی است.

۳- بین قانونمندی به‌عنوان یکی از شاخص‌های «حکمروایی خوب شهری» و متغیر توسعه گردشگری - همبستگی معنادار و مثبت وجود دارد.

جدول شماره ۷: سطح مؤلفه‌ی قانونمندی با توجه به ضریب همبستگی پیرسون

		قانونمندی	توسعه گردشگری
قانونمندی	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 365	0/290** 0/000 365
توسعه گردشگری	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	0/290 0/000 365	1 365

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در راستای نتایج یافته‌های آمار استنباطی پیرامون بررسی روابط بین متغیرهای تحقیق (مستقل و وابسته) به وجود رابطه معنادار و همبستگی مستقیم میان عوامل (قانونمندی و توسعه گردشگری) اشاره داشته است، مطابق نتایج نرم افزار آماری SPSS و سطح معناداری ۰/۰۰۰ در رابطه فوق مشاهده می‌شود، این مقدار کمتر از عدد استاندارد ۰/۰۵ می‌باشد.

نتایج یافته‌ها علاوه بر وجود رابطه بین متغیرها، اندازه این رابطه را با توجه به کاربست آزمونهای ناپارامتریک (آزمون پیرسون) برابر با ۰/۲۹۰ بوده که در حد نسبتاً متوسطی به وجود رابطه علی بین متغیرها دلالت دارد و نهایتاً می‌توان ادعا نمود متغیر مستقل «قانونمندی» یک سوم در جهت پیش‌بینی و تبیین کل مدل علی دارای قابلیت تحقق را در جامعه هدف (توسعه گردشگری شهر بیستون) را دارد.

نتیجه‌گیری

جدول شاخصهای مشارکت، پاسخ‌گویی و قانونمندی از نظر شهروندان نشان دهنده‌ی پایین بودن آنها از حد متوسط است. این مسأله بیانگر آن است که شهروندان وضع این شاخص‌ها را در شهر بیستون ضعیف ارزیابی کرده و مدیران و مسئولان شهری خود را در مشارکت دادن شهروندان در جنبه‌های مختلف مدیریت شهری، پاسخ‌گویی و قانونمندی در قبال وظایف و مسؤولیت‌های خود و شفافیت کارها اقداماتشان دچار ضعف می‌دانند. با ملاحظه وضع این شاخصها در جداول شماره ۲، ۳ و ۴ معلوم می‌شود که پاسخ‌گویان برای شاخص‌های مشارکت و پاسخ‌گویی مدیران شهری عمدتاً گزینه‌های خیلی کم و کم و برای شاخص قانونمندی گزینه متوسط را انتخاب نموده‌اند که با توجه به نتایج به دست آمده از جداول ۵، ۶ و ۷ ماتریس همبستگی و سطح معناداری (۰/۰۰۰)، می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ ضریب پیرسون به دست آمده شاخص مشارکت ۰/۲۵۴، شاخص پاسخگویی ۰/۳۱۰ و شاخص قانونمندی ۰/۲۹۰ از حد متوسط پایین‌تر بوده‌اند. این بدان معنی است که پاسخ‌گویان وضع مشارکت که فی‌نفسه توانمندساز است و به تبع آن مسؤولیتی در شهروندان پدید می‌آورد و می‌تواند به تفویض اختیارات و در نهایت به توانمندی آنها ختم شود؛ وضع پاسخ‌گویی را که فرآیندی را شرح می‌دهد که توسط آن مسئولان و مدیران شهری مسؤول نتایج تصمیمها و فعالیتهای خود هستند و نیز وضع قانونمندی حکمروایی خوب مستلزم چارچوب‌های قانونی درست و منصفانه می‌باشد که به صورت بی‌طرفانه اجرا شوند از سوی دیگر

وجود قوانین کارآمد مراعات چارچوب قانونی در تصمیم‌گیری و دور بودن افراد غیرمسئول از تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها مسئله قانون محوری و قانونمندی را در حکمروایی خوب بیش از پیش مورد توجه قرار می‌دهد. پایبندی به قوانین نیازمند آگاهی مردمی و همچنین احترام مسئولان به قانون است که در شهر بیستون نامناسب ارزیابی کرده‌اند.

با توجه به یافته‌های این تحقیق شاخص مشارکت در شهر بیستون در وضعیت کاملاً نامناسبی قرار دارد؛ تا جایی که در بین همه شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری، این شاخص پایین‌ترین جایگاه را در بین شاخص‌های دیگر به دست آورده است. این ضریب همبستگی نشان می‌دهد که بین این دو متغیر (مشارکت و توسعه گردشگری) رابطه همبستگی مثبت و ضعیف وجود دارد، یعنی با افزایش مشارکت، توسعه گردشگری نیز افزایش خواهد یافت پس ایجاد باور در میان شهروندان به این امر که تنها زمانی می‌توان به محیط مطلوب شهری و توسعه گردشگری دست یافت که با مشارکت آنها همراه باشد و نیز شرکت دادن شهروندان در جلسات به صورت واقعی و عملی (نه صوری) و ارج نهادن به آراء و خواسته‌های آنان می‌تواند مشارکت در مدیریت شهری را به نحو احسن به منصفی ظهور برساند. به همین دلیل نیاز مبرم و ضروری به امر مشارکت در شهر بیستون باید مد نظر باشد.

شاخص پاسخگویی در شهر بیستون نزدیک به متوسط می‌باشد این ضریب همبستگی نشان می‌دهد که بین این دو متغیر (پاسخگویی و توسعه گردشگری) رابطه همبستگی مثبت و نسبتاً متوسط وجود دارد، یعنی با افزایش پاسخگویی، توسعه گردشگری نیز افزایش خواهد یافت. با توجه به اینکه پاسخ‌گویی اهرمی است که برای افزایش کنترل مسئولان و تصمیم‌گیرندگان به کار می‌رود. به تعبیر دیگر پاسخ‌گویی فرآیندی را شرح می‌دهد که توسط آن نه فقط بخش دولتی بلکه حتی بخشهای خصوصی و جامعه مدنی، مسئول نتایج تصمیمها و فعالیتهایشان هستند. به هر تقدیر، برای رسیدن به سطحی که در آن پاسخگویی مسئولین شهر بیستون رضایتبخش باشد مستلزم شفافیت و قانونمندی در ساختار مدیریتی داریم؛ به عبارت دیگر شفافیت و قانونمندی همواره رابطه نزدیکی با پاسخ‌گویی دارد و پاسخ‌گویی بدون این دو پارامتر اجرا نمی‌شود.

شاخص قانونمندی نیز در شهر بیستون نزدیک به متوسط می‌باشد این ضریب همبستگی نشان می‌دهد که بین این دو متغیر (قانونمندی و توسعه گردشگری) رابطه همبستگی مثبت و نسبتاً ضعیف وجود دارد، یعنی با افزایش قانونمندی، توسعه گردشگری نیز افزایش خواهد یافت. این امر حاکی از عدم وجود روح قانون در ادارات و نیز عدم مساوات و عدالت اداری، پارتی بازی.... در جامعه آماری می‌باشد. بنابراین نهادهای دولتی و خصوصی با دمیدن روح قانون در میان خود و کلیه مستخدمین، تحقق قانونمندی را ابتدا از خود آغاز نموده و در مرحله بعدی با اتخاذ تصمیمات عموم محور، توجه مردم شهر را در نهادینه نمودن روح قانون و احترام به قانونمندی در قالب برنامه‌های فرهنگی، اجتماعی مد نظر و اجرایی نمایند.

منابع و مآخذ:

- ۱- افروغ، ع. ۱۳۷۷. فضا و نابرابری اجتماعی. تهران: دانشگاه تربیت مدرس. چاپ اول.
  - ۲- اکبری، غ. ۱۳۸۵. سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری، تحقیقات جغرافیایی. تهران. چاپ اول.
  - ۳- ایران. ۱۳۷۵. وزارت کشور، معاونت سیاسی و اجتماعی، دفتر تقسیمات کشوری، سازمان تقسیمات کشوری جمهوری اسلامی ایران، تهران. ۳۵۹ص.
  - ۴- برک پور، ن، اسدی، ا. ۱۳۸۸. مدیریت و حکمرانی شهری. شهرداری ها. تهران. چاپ سوم.
  - ۵- پاداش، ح، جهانشاهی، ب. صادقی، ع. ۱۳۸۶. مؤلفه ها و شاخص حکمرانی شهری. جستارهای شهرسازی.
  - ۶- توکل نیا، ج، شمس پویا، م. ۱۳۹۶. به سوی حکمروایی اجتماع محلی؛ کوششی در معرفی موضوعات و عرصه های کلیدی، مورد پژوهی: محله درکه، فصلنامه آمایش محیط دانشگاه آزاد ملایر، دوره ۱۰، شماره ۳۷، ۲۱۶-۱۹۵.
  - ۷- رضایی، ت. ۱۳۹۳. اولویت بندی و ارزیابی شاخصهای حکمرانی خوب شهری در شهرهای مقصد گردشگری، شهرهای ساحلی منتخب استان مازندران، پایان نامه ارشد، دانشکده علوم اقتصادی و اداری.
  - ۸- رفیعیان، م، حسین پور، ع. ۱۳۹۰. حکمروایی خوب شهری از منظریات شهرسازی، تهران: طحان، چ ۱
  - ۹- زندیه، ال. ۱۳۹۵. بررسی عملکرد شهرداری ها در چارچوب رویکرد حکمروایی خوب شهری، نمونه موردی: شهرداری ملایر، فصلنامه آمایش محیط دانشگاه آزاد ملایر، دوره ۱۰، شماره ۳۹، ۷۶-۶۰.
  - ۱۰- شریفیان ثانی، م. ۱۳۸۰. مشارکت شهروندی حکمرانی شهری و مدیریت شهری. تهران: چاپ ۱.
  - ۱۱- غلامی، م، شیبانی، ا، ع، علیزاده، حسین زاده، ر. ۱۳۹۶. اولویت بندی مؤلفه های حکمروایی شایسته شهری از دیدگاه فعالان بخش مدیریت شهری، مورد مطالعه: شهر بوکان، فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، دوره ۲۸، شماره ۱.
  - ۱۲- لاله پور، م. ۱۳۸۶. حکمرانی شهری مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه جستارهای شهرسازی.
  - ۱۳- کاظمی، م. ۱۳۸۷. تحلیل ادراک شهروندان زاهدانی در توسعه گردشگری چابهار، فصلنامه جغرافیا و توسعه. شماره ۱، ۷۵-۵۵.
  - ۱۴- نوبری، ن. رحیمی، م. ۱۳۸۹. حکمرانی خوب شهری یک ضرورت تردیدناپذیر. تهران. دانش شهر.
  - ۱۵- نادری چکنی، ز. ۱۳۹۵. تحلیل و ارزیابی میزان تحقق پذیری حکمرانی خوب شهری در شهر خرم آباد، پایان نامه ارشد، دانشگاه شهید چمران، اهواز. ۱۲۴ص.
  - ۱۶- ه. لوشای. ۱۳۴۴. حفريات بيستون، نشریه انجمن فرهنگ ایران باستان، ترجمه کیکاوس جهاننداری، دور دوم، شماره ۱، فروردین ماه ۱۳۴۴.
- ۱7-Kioe sheng,yap Good Urban Governacein Southeast Asia,SAGE Publications,Environment and Urbanization ASIA1(2) 131147© 2010 National Instituteof Urban Affairs (NIUA)
- 18- Mc Gill, R.. Integrated Urban planning and governance: Is there a Barcelona model. International Planning Studies. 2016, 11(1), 35-42.

- 19- Meethen. Dijk,. Managing Cities in Developing Countries: the Theory and Practice of Urban Management. Edward Elgar Publishing. 2017.
- 20-McCarney, P., Halfani, M., Rodriquez, A. (1995). Towards an understanding
- 21-Pierre, J. Models of Urban Governance: The Institutional Dimension of Urban Politics. Urban Affairs Review. Vol 4. Issue 3. Jan. (1999).
- 22- Rotmans, J., & Van Asslt, M.). Policies and innovations in developing countries. Westport: Greenwood Praeger Press. (NIUA). 2015.
- 23- Taylor P. (2000) "UNCHS (Habitat) - the Global Campaign for Good Urban Governance", Environment and Urbanization, Vol. 12., No. 1. April. [9]
- 24-UN-HABITAT Urban governance index (UGI) a tool to measure progress in achieving good urban governance, Available in www.unhabitat.org. 2009.
- 25- UN- HABITAT (2000) Campaign on urban governance. Campaign on urban governance. www.unhabitat.org
- 26-UNDP, Human development report(2002&2009)United Nations Development Programme
- 27-Vansant(2001)Cooperation for good governance, July.Terry Sanford Institute of Public Policy
- 28- Ying, Y, Shou, Y & Wu, X. Empirical Analysis of Urban Management and Public Services in Chinese Cities International Conference on Services Systems and Services Management.(2014).

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی